

Til Leselyststrategi@kud.dep.no

Fra skolebibliotekarene i Bærum kommune v/ ulla.faarup@baerum.kommune.no

Innspill til leselyststrategi fra Skolebibliotekarene i Bærum kommune

Den nylig publiserte internasjonale PIRLS-undersøkelsen viser at det står dårlig til med leseferdighetene i norsk skole. Når leseferdighetene er dårlige, så blir det mer utfordrende og enda viktigere å få til leselyst.

Det er ikke mangel på god barne- og ungdomslitteratur. Det er heller ikke mangel på engasjerte, kompetente skolebibliotekarer som brenner for lesing og litteratur. Men det er en mangel på gode forhold i norsk skole som kan få elever og lystlesing til å møtes.

1) Hva mener du/dere er de tre største utfordringene knyttet til lesing og leselyst?

Vi mener det handler om *rammer* samt ressurser i form av *midler* og *mannskap*.

Rammer

Det er stort fokus på det digitale i skolen, men vi tenker at det analoge ikke må utelukkes. Det mangler ro og stilletid i skolen. I lys av et av skolens satsingsområder, livsmestring, kan lesing i papirbok være glimrende til fordyping og å trene på å være uten ulike impulser – bare komme inn i flow-sonen. Barn og ungdom trenger ro for å lese.

Det må prioriteres og settes av tid i skoledagen til analog stillelesing for alle trinn, dvs. forstyrrende skjermer og lydskilder må skruses av/leveres inn, og elevene må lære å oppleve ro og lav puls. Elevene innrømmer ofte at de ikke leser med mindre de MÅ. De trenger struktur og fravær av distraherende stimuli for å klare å lese.

Skolen må prioritere lesing gjennom strukturert bruk av skolebibliotek – både fordeling av besøk og ikke minst utarbeide en plan lokalt for hva en skole eller kommune vil med skolebiblioteket.

Midler og mannskap

Det trengs midler til å *vedlikeholde* bokstammen og *bemanne* et skolebibliotek.

Det gis midler nasjonalt til innkjøp av Kulturfondbøker og fordeling til skolebibliotekene, og det er bra. Hver enkelt kommune bevilger penger til innkjøp og drift av skolebibliotek, men vår erfaring er at det er skolene i kommunene som til slutt avgjør bruk av pengene. Noen skoler har ikke penger til innkjøp av bøker. Det vil si at det innenfor den enkelte kommune, kan være store forskjeller på tilbudet som det enkelte skolebibliotek kan gi. Det blir urettferdig for elevene. For å kunne gi leselyst er det viktig å ha oppdatert bokstamme og bøker som ikke er ødelagte/slitte. Bakeren vil jo også slite med å selge gammelt brød.

Midler handler også om *bemannning*. Å finne rett bok til hver elev, er helt avgjørende for leselysten. Dette gjøres ikke når hele klassen kommer samtidig og skal skynde seg å låne. Å finne riktige bøker til hver elev krever *tid*, *kompetanse* og *samarbeid* mellom lærer og skolebibliotekar. En faglig kompetent person som kan bistå lærere og foreldre er viktig. Å finne riktige bøker krever også en boksamling som er lett tilgjengelig og lett å finne frem i, og som holdes oppdatert og innbydende. Alt dette krever tid og kompetanse.

Det finns app'er og nettsider som skal hjelpe barn og unge med å finne rette bøker. Det er bra for de elever som allerede har en viss lesekapital, men er man først lite lesemotivert, så er det i det fysiske møtet med den enkelte elev, at skolebibliotekaren kan tenne en gnist av leselyst. Det handler om å snakke bøkene ut av hyllene.

Et godt bemannet skolebibliotek kan delta aktivt i skolehverdagen og ha tid til å samarbeide med lærerne samt ha tid til å forberede bokpresentasjoner, høytlesing, lesekampanjer, lesesirkel etc. For de elever som ikke har lyst til å lese, men likevel må lese i hvert fall på skolen, kan det være helt avgjørende å finne akkurat riktig bok – både hva angår innhold og lesenivå. Da trenger man noen som kjenner både leserne og skolens boksamling. Et godt bemannet skolebibliotek og en skole med kultur for lesing er bakgrunnen for at Gamlebyen skole i Oslo ble kåret som Årets bibliotek 2022.

2) Hva vil være de tre viktigste målgruppene for strategien?

Her har vi to vinklinger:

For å få til en kultur for lesing i skolen er det viktig med et godt trepartssamarbeid mellom lærer-skolebibliotekar-ledelse. Ledelsen setter rammene og skolebibliotekaren jobber sammen med lærerne for å omsette lesekulturen i praksis.

Den andre vinklingen er målgruppene/elevene:

1.-4. trinn: Leseopplæring, lage røtter for å dyrke en god lesekultur og oppleve glede ved å lese.

5.-7. trinn: Her merker vi at mange elever går i stå og ikke får videreutviklet langlesing.

8.-10. trinn: Lite rom for lesing i ungdomsskolen. Ungdommene leser mindre, og færre lange tekster.

I hele grunnskolen bør elevene overøses med den gode barne- og ungdomslitteraturen. Slik vil både lese- men også skriveferdighetene kunne forbedres.

3) Hva bør de tre viktigste tiltakene i strategien være?

For det første må det forankres i Opplæringsloven at *alle skoler skal ha et skolebibliotek*. Nå er det slik at en skole kun trenger å ha tilgang til et folkebibliotek. Men folkebiblioteket ligger under Kultur- og likestillingsdepartementet. Skolebibliotek ligger under Kunnskapsdepartementet. Denne plasseringen indikerer hva som er formålet med de to typene bibliotek.

For det andre må det være et *krav om fagpersonell* i skolebibliotekene.

For det tredje må det *bygges en kultur for lesing* i skolen ved å ha en *plan* som f.eks. angir antall timer pr uke som settes av til stillelesing, hvordan samarbeidet for lesekulturen på skolen skal utformes, faste besøk på biblioteket.

4) Har dere gode eksempler på hva som bidrar til leselyst?

Gode erfaringer med Bokslukerprisen fra Foreningen les.

Bokuker/litteraturfestivaler – fellesopplevelser for elevene.

Forfatterbesøk.

Oppdaterte boksamlinger.

Bokpresentasjoner.

Enkeltmøter med elever og tid til å spørre om interesser.

Høytlesing.

Bok-cafeer/bok-speeddating

Tema som elevene kjenner igjen fra spill/gaming/serier.

Temauker.

Utstillinger.

Bokprosjekter f.eks. lesing detektivbøker med etterfølgende oppgave om å skrive egen fortelling.

Lesekonkurranser.

5) Er det andre viktige områder vi bør huske på?

Skolebiblioteket utgjør en sentral del av skolens pedagogiske tilbud og utdanningsansvar overfor elevene. Primæroppgaven er derfor å utvikle gode leseferdigheter og fremme læring hos elevene. I motsetning til folkebibliotekene, som har en mer allmennunderholdende rolle, er skolebiblioteket en forlengelse av klasserommet. Elevene må få frigjort tid i skoletiden til å bla i bøker, utforske samlingen, snakke med bibliotekaren, og lese i fred og ro. Det må settes av fysisk plass på skolebiblioteket til stillesoner.

Hvis en kommune sier at den statistisk sett har høyere dekningsgrad av skolebibliotekarer enn andre sammenliknbare kommuner, så er det viktig å gå bak tallene og se om folkebiblioteket har egen skoleavdeling/et tilsvarende høyere antall ansatte i folkebiblioteket som kan servise skolene og gi dem et likeverdig og fullverdig tilbud. Det er også viktig å se på hvordan de sammenliknbare kommunene ser på dekningsgraden sin. Er de fornøyd med den, eller jobber de for å øke den?

I Danmark deler man inn bøkene i Lix-tal (Læsbarhedsindex), Let-tal (Læseegnedstal) og LUS (Læseudviklingsskema). Det forenkler jobben med å plassere bøker i nivå og egnethet. Det har tidligere vært LUS-inndelte bøker i Norge, men det har sluttet. Kanskje det kunne lages en standard som forlag/utgiver kunne forholde seg til? I stedet har vi opplevd utallige forlagsserier som f.eks. Løveunger, Leseløver, Janus, Leseeser, Bokbjørn, Lesestart.